

доц. д-р АЛЕКСАНДЪР ТАСЕВ

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА БАН

ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ СЪС СТРАНИТЕ ОТ ИЗТОЧНА ЕВРОПА В ПЕРИОДА НА ПРЕХОДА

FOREIGN TRADE OF BULGARIA WITH EAST EUROPEAN COUNTRIES IN THE TRANSITION PERIOD

Associate Prof. Dr. ALEXANDER TASSEV

ECONOMIC RESEARCH INSTITUTE OF BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

Abstract: In this article has been examined the foreign trade exchange of Bulgaria with CEFTA countries – former members of the Council for Mutual Economic Assistance, from contemporary and retrospective aspect. The purpose was to identify the main reasons for the trade exchange state for the period 1986-2008, through analysis of exportation and importation structures, and to give directions for the considerable trade balance improvement. In the research process were given answers to the following important questions:

- which are the leading branches and commodities' groups of the trade exchange;
- which is the result from the Bulgarian economy opening, after the concluded agreement for free trade with CEFTA countries.

Key words: exportation, importation, balance, index, CEFTA, agreement for free trade

Въведение

Във външнотърговския стокообмен (ВТС) на България след 1989 г. настъпиха големи промени, които се изразяват в:

- Загубването на пазари с близо 40 годишна традиция, в т.ч. по линия на членството на България в СИВ¹.
- Преориентацията към нови пазари на база сключените споразумения за свободна търговия (ССТ) в периода 1993 – 2003 г.
- Голям първоначален срив на стокообмена - и на износа, и на вноса.
- Високи темпове на растеж на вноса пред износа и реализиране на много голямо отрицателно салдо.

Общото състояние на ВТС на България е функция както от определени политико - икономически фактори², така

и от състоянието на стокообмена по регионални общности и страни.

В предложеното изследване е анализиран ВТС със страните от Източна европа. В периода предхождащ 1989 г., България има в тях утвърдени пазари с 40 годишна традиция и висок относителен дял. След 1990 г. започва рязък спад на стокообмена с тях.

Страните от Източна европа, с които България има традиционен ВТС, са бивши членки на СИВ. С прекратяване съществуването на тази организация, търговията на България с тези страни се поставя на реални пазарни отношения. Развитието на стокообмена между тях в периода на преход от централизирани икономики към пазарни трябва да се разглежда в два отделни аспекта – съответно във връзка обособяването на Централноевропейско споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА) в периода 21.12.1992 - 31.12.2003 г. и създаването на Общността на независимите държави (ОНД), след разпадането на СССР. Това е така, защото докато страните от ОНД остават изолирани от

¹ Съвет за икономическа взаимопомощ – съществувал в Източна Европа до 1990 г.

² Тасев. Ал. Водещи фактори за състоянието на външно-търговския стокообмен на Р.България в периода 1988 – 2003 г., Сп. "Икономически изследвания", кн. 3, С. 2006 г.

евроинтеграционния процес и с по-бавни темпове на развитие към пазарни икономики, останалите страни от СИБ (т. н. Вишеградска тройка – Чехословакия, Полша и Унгария), без България и Румъния, създават през 1992 г. зона за свободна търговия, с цел по-бърза адаптация към отвореност на икономиките им и интеграция с ЕС.

Стокообмена на България със страните от ОНД е обект на отделно изследване, поради посочените аспекти.

В стремежа си да постигнат достъп до близо 100 милионния пазар на страните от ЦЕФТА и да ускорят евроинтеграцията си, първо Румъния през 1997 г., а след това и България, от 1.01.1999 г., стават членки на ЦЕФТА. В периода 1999 – 2003 г. страните от Централна и Източна Европа членки на СИБ (с изключение на ГДР и СССР до 1991 г.) са и страни членки на ЦЕФТА. За тези години цялостния състав на ЦЕФТА включва и Словения. Проследявайки динамиката на ВТС с тази страна от 1986 г., приемаме, че за периода до 1991 г. стокообмена на България със Словения е пренебрежимо малък. Тази оценка следва от слабия относителен дял – около 1 % на ВТС със СФРЮ по същото време. В настоящето изследване, след 1991 г., Словения не е включена.

След влизане в сила на споразумението за свободна търговия на България със страните от ЦЕФТА, започва бързо нарастване на вноса и по-бавно нарастване на износа. Като резултат се реализира значително отрицателно търговско салдо.

Основна цел на изследването е за периода 1986 – 2008 г., е да се направи адекватна картина на стокообмена с тези страни и на тази база да се посочат основните причини за състоянието на ВТС със страните от ЦЕФТА – бивши партньори от СИБ и да се дадат насоки за съществено подобряване на търговското салдо. В процеса на постигане на поставената цел се получиха резултати относно следните въпроси:

➤ *Кои са водещите отрасли и групи стоки в стокообмена.*

➤ *На каква стойност възлиза загубения пазарен дял в тези страни.*

➤ *Какъв е резултата от отварянето на българската икономика след сключеното ССТ със страните от ЦЕФТА.*

За постигане на целта при анализа се ползва информационна база, създадена от автора на статията, във връзка негово изследване на външнотърговския стокообмен на България в периода 1986 – 2006 г., с акцентирание върху съпътстващите в същия период политико – икономически фактори.

Хармонизирането на националната статистика от 1992 г. с тази на ЕС, прекъсва съпоставимостта в статистическите времеви редове на външната търговия преди и след 1991 г. по отношение физическия обем и съдържанието на стоковите позиции.

Създадените от автора съпоставими статистически времеви редове са на ниво отрасловата структура по Класификатора на отраслите на народното стопанство от 1986 г. (КОНС'86) за периода 1986 – 2006 г.¹ В нея индексите на физическите обеми на ВТС са коригирани със средногодишната инфлация на долара и девалвацията му спрямо еврото. Направена е оценка в щатски долари на стокообмена за периода 1986 -1991 г.² Статистиката на външната търговия по КОНС'86 е поддържана от НСИ до 1996 г. вкл. като единствена еднозначна връзка между стоковите позиции преди и след 1991 г. По отношение на възможността за пълноценен анализ чрез съдържащата се стокова структура в отраслите по КОНС'86, може да се добави следното -

¹ Тасев, Ал., Статистически времеви редове на външнотърговския стокообмен на България, 1986 – 2006 г., Акад. издателство „ проф. М. Дринов“, 2011 г.

² Тасев, Ал., Съпоставимостта в статистическите времеви редове на външнотърговския стокообмен на България в периода 1986 – 2006 г., сп. “Икономическа мисъл”, кн. 3., 2011 г.

позициите на отрасловата структура на ВТС обхващат основните отрасли промишленост и селско стопанство и техните най-важни подотрасли. Общият брой на позициите, които НСИ отчита в износа е 25, а във вноса - 20. В тези позиции е агрегиран целият стокообмен¹. Във връзка с прецизността и конкретността на едно изследване, допълнително по КОНС '86, са дезагрегирани най-важните отрасли. Отделно е изведена стокова информация за някои производства, непубликувана преди 1992 г. Като резултат, разработените таблици на стокообмена по КОНС '86, съдържат в износа и във вноса по 52 позиции. Този статистически подход е мултиплициран по отношение на стокообмена на България по регионални общности и съвкупности от страни. Допълнително в информационната база данни са включени водещите промишлени и селско стопански групи от стоки на четвърто ниво на Хармонизираната система. На получените резултати е дадена положителна оценка с писмо на НСИ № 33-00-55 от 18.06.2008 г.

В динамиката на стокообмена със страните от ЦЕФТА от 1986 г. до 2008 г. се очертават следните периоди:

- от 1986 г. до разпадането на СИБ през 1991 г.;
- от 1992 до 1998 г.;
- от приемането на България за член на ЦЕФТА – 01.01.1999 до 2003 г.;
- от приемането на Полша, Чехия, Словакия и Унгария за членове на ЕС – 1.01.2004г.

От 1.01.2002 г. търговията на промишлени стоки между страните от ЦЕФТА е с нулеви мита и в това отношение разлика между двата последни периода няма.

1. Общи показатели на ВТС 1986 – 2008 г.

През 1986 г. относителният дял на износа за страните от ЦЕФТА (част от СИБ), спрямо общия на България, е 15 % на стойност 943 млн. щ.д. Вносът е с относителен дял 14.3 % на стойност 959.4 млн. щ.д. Търговското салдо е отрицателно и е в размер на 16.4 млн. щ.д.. До 1990 г. ВТС бележи лек спад – в износа и във вноса. Търговското салдо продължава да е отрицателно, но намалява.

¹ Вж. отрасловата структура на стокообмена на България в годишниците на НСИ от 1987 до 1997 г.

Таблица 1. Външнотърговски стокообмен на България - общо и със страните от ЦЕФТА, 1986 - 2006 г

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Deflator: export			1.0	1.0	1.0	1.0	1.26	1.30	1.33	1.36	1.39	1.42	1.44	1.46	1.49	1.52	1.49	1.69	1.85	1.89	1.92
Deflator: import		0.98	0.90	0.90	0.94	0.64	1.26	1.30	1.33	1.36	1.39	1.42	1.44	1.46	1.49	1.52	1.49	1.69	1.85	1.89	1.92
ИЗНОС	6 286.8	6 404.1	6 550.8	6 404.0	4 910.7	3 432.6	3 991.7	3 768.7	3 935.1	5 344.9	4 890.2	4 939.7	4 193.5	4 006.4	4 824.6	5 112.9	5 692.1	7 444.8	9 877.0	11 835.2	14 956.8
Индекс	100.0	101.9	104.2	101.9	78.1	54.6	63.5	59.9	62.6	85.0	77.8	78.6	66.7	63.7	76.7	81.3	90.5	118.4	157.1	188.3	237.9
кор.инд.	100.0	101.9	104.2	101.9	78.1	54.6	50.4	46.1	47.1	62.5	56.0	55.3	46.3	43.6	51.5	53.5	60.8	70.1	84.9	99.6	123.9
вер.инд.	100.0	101.9	102.3	97.8	76.7	69.9	116.3	94.4	104.4	135.8	91.5	101.0	84.9	95.5	120.4	106.0	111.3	130.8	132.7	119.8	126.4
отн.дълг	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ВНОС	6 756.4	6 533.5	6 319.1	5 982.9	4 794.2	2 700.4	4 529.6	5 120.3	4 271.5	5 638.2	5 073.9	4 932.0	4 956.7	5 515.1	6 507.1	7 260.8	7 903.4	10 753.6	14 380.4	18 312.3	23 029.6
Индекс	100.0	96.7	93.5	88.6	71.0	40.0	67.0	75.8	63.2	83.4	75.1	73.0	73.4	81.6	96.3	107.5	117.0	159.2	212.8	271.0	340.9
кор.инд.	100.0	98.5	103.7	98.9	75.9	62.9	53.2	58.3	47.5	61.4	54.0	51.4	50.9	55.9	64.6	70.7	79.0	94.2	115.0	143.4	177.5
вер.инд.	100.0	96.7	96.7	94.7	80.1	56.3	167.7	113.0	83.4	132.0	90.0	97.2	100.5	111.3	118.0	111.6	109.9	136.1	133.7	127.3	125.8
дълг	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
САЛДО	-469.6	-129.4	231.7	421.1	116.5	732.2	-537.9	-1 351.6	-336.4	293.3	-183.7	7.7	-763.2	-1 508.7	-1 682.5	-2 147.9	-2 211.3	-3 308.8	-4 503.4	-6 477.1	-8 072.8
Индекс	100.0	101.2	103.5	90.3	70.8	19.3	22.0	18.6	18.1	20.8	18.0	17.7	22.1	17.8	20.4	26.2	32.6	46.5	74.4	87.4	135.9
кор.инд.	100.0	101.2	103.5	90.3	70.8	19.3	17.5	14.3	13.6	15.3	13.0	12.4	15.3	12.2	13.7	17.3	21.9	27.5	40.2	46.3	70.8
вер.инд.	100.0	101.2	102.3	87.3	78.4	27.2	114.1	84.5	97.1	115.1	86.8	97.8	125.1	80.6	114.9	128.3	124.5	142.5	159.9	117.5	155.4
дълг	15.0	14.9	14.9	13.3	13.6	5.3	5.2	4.7	4.3	3.7	3.5	3.4	5.0	4.2	4.0	4.8	5.4	5.9	7.1	7.0	8.6
ЦЕФТА	959.4	1 038.8	1 004.7	897.4	632.8	97.2	240.0	231.0	250.7	243.0	230.4	245.5	278.9	341.3	568.4	560.6	575.5	856.6	1 253.8	1 675.0	2 224.6
Индекс	100.0	108.3	104.7	93.5	66.0	10.1	25.0	24.1	26.1	25.3	24.0	25.6	29.1	35.6	59.2	57.4	60.0	89.3	130.7	174.6	231.9
кор.инд.	100.0	110.3	116.1	104.5	70.5	16.0	19.9	18.5	19.6	18.6	17.3	18.0	20.2	24.4	39.8	37.8	40.5	52.8	70.6	92.4	120.8
вер.инд.	100.0	108.3	96.7	89.3	70.5	15.4	246.9	96.3	108.5	96.9	94.8	106.6	113.6	122.4	166.5	96.9	104.5	148.8	146.4	133.6	132.8
отн.дълг	14.2	15.9	15.9	15.0	13.2	3.6	5.3	4.5	5.9	4.3	4.5	5.0	5.6	6.2	8.7	7.6	7.3	8.0	8.7	9.1	9.7
САЛДО	-16.4	-84.6	-28.7	-45.7	35.0	84.7	-32.4	-55.6	-80.4	-47.0	-60.2	-79.0	-70.6	-173.5	-375.6	-303.3	-267.7	-417.9	-552.2	-850.6	-943.1

През 1991 г. ВТС рязко спада. Физическият обем на износа пада на 19.3 % спрямо 1986 г., а относителния дял е 5.2 %. Физическият обем на вноса спада още повече – на 16 %, а относителния дял е 3.6 %. Търговското салдо е положително. Ясно е, че резкия спад на ВТС с тези страни през 1991 г., се дължи предимно на разпадането на СИВ и взаимните претенции към качеството на експортните стоки.

През 1992 г. физическият обем на износа има ръст 114.1 % спрямо 1991 г. и е 17.5 % от този за 1986 г. Физическият обем на вноса има ръст 246.9 % спрямо 1991 г. и е 19.9 % от този за 1986 г.

В периода преди присъединяването на България към ЦЕФТА, от 1993 г. до 1998 г. включително, износът варира от 12 % до 15 % спрямо 1986 г., а вносът варира от 17 % до 21 % спрямо 1986 г.

След приемането на България за член на ЦЕФТА от 01.01.1999 г., за същата година не се наблюдава увеличение на износа, а напротив - спад съответно на 81 % спрямо 1998 г. От 2000 г. започва ежегоден ръст на физическия обем на износа, който достига за 2006 г. 70.8 % спрямо 1986 г. и относителен дял 8.6 %. Стойността му за 2006 г. е 1281.5 млн. щ. д. (табл. 1). В следващите две години износът достига и надминава физическия обем за 1986 г., като за 2007 г. е 101.9 % и за 2008 г. е 139.5 %. Съответните стойности са 1969.6 млн. щ. д. и 2839.5 млн. щ. д.

За разлика от износа, вносът от страните членки на ЦЕФТА започва веднага да расте. За 1999 г. е 122.4 % спрямо 1998 г. Физическият обем на вноса за 2006 г. е 120.8 %

спрямо 1986 г. и относителен дял 9.7 %. Стойността му за 2006 г. е 2224.6 млн. щ. д. В следващите две години физическият обем на вноса нараства стремително и достига за 2007 г. 202.2 % и за 2008 г. 255.3 % спрямо 1986 г. Съответните стойности са 3974.6 млн. щ. д. и 5386.9 млн. щ. д.

Търговското салдо от 1992 г. до 2006 г. е непрекъснато отрицателно. В

периода 1992 г. до 1998 г. варира между 32 и 80 млн. щ. д. След 01.01.1999 г. започва сериозен и непрекъснат отрицателен ръст и за 2006 г. достига 943.1 млн. щ. д. В следващите 2007 и 2008 г. отрицателната тенденция силно се задълбочава и салдото достига съответно 2005 млн. щ. д. и 2547.4 млн. щ. д.

Констатираните факти и тенденции за рязко намаляване на ВТС със страните от ЦЕФТА в периода 1991 – 1998 г. се дължат на следните причини:

- *Разпадането на СИВ през 1991 г.*
- *Интереса на всички страни към внос на качествени стоки.*
- *Наложените защитни митнически мерки.*

Отрицателното търговско салдо в периода 1992 – 1998 г. показва, че към експортните стоки на страните от ЦЕФТА има значително по-голям интерес на българския пазар, отколкото към българските експортни стоки на техните вътрешни пазари.

След 01.01.1999 г. се оказва, че в началото българската отраслова икономика не е била готова да реализира либерализираният достъп до 100 милионния пазар на страните от ЦЕФТА. Причините са, че в годините 1999 и 2000 има частична либерализация на пазара на промишлени стоки и все още не е завършил приватизационния процес. Нулевите мита за всички промишлени стоки са въведени от 01.01.2002 г.

От 1999 г. до 2006 г. спрямо 1998 г., физическият обем на износа е нарастнал два пъти, срещу ръст на вноса над пет пъти. Вследствие на това вносът от страните от ЦЕФТА достига 121 % спрямо физическия му обем за 1986 г., докато износът е 70.8 %. Следващите две години тази тенденция се засилва, като вносът достига 255.3%, а износът – 139.5%. Тези резултати потвърждават, че когато между две отрасли икономики

с различен ресурсен и технологичен потенциал се либерализират пазарните отношения, търговското салдо е значително и е в полза на тази с по-високия потенциал.

2. Водещи отрасли и групи стоки във ВТС 1992 – 2006 г.

Разглеждането на стокообмена в периода 1992 -2006 г., по отрасли и групи от стоки, дава възможност за по прецизен анализ и съответни изводи относно експортната и импортна структури.

Износ

Водещи отрасли (Съкращенията на имената на отраслите и други съкращения са дадени в табл. 10.) в износа за 1992 г. с отн. дял по-голям от 5% са: ХКП - 25.1 %, ХВП - 18.4 %, ММП - 17.8 %, Цветни метали – 9.3 %, РАСТ - 6.3 %, ЕЕП - 6 %. Сумарно общия дял на водещите отрасли е 82.9 %, а на отраслите с отн. дял над 1% - 91.6 % (табл.2).

Таблица 2. Водещи отрасли в износа за 2006 г. и индекси на физическия им обем спрямо 1992 г.

Отрасли	Относителен дял (%)		Индекс (%)
	1992 г.	2006 г.	2006 г.
ХКП	25.1	25.4	376.8
ХВП	18.4	8.2	165.3
ХВП,в т.ч. МП	1.9	0.1	15.1
ХВП,в т.ч. КП	2.6	0.7	100.4
ХВП,в т.ч.ВСП	3.6	2.0	206.4
ХВП,в т.ч. ТП	4.3	-	-
ММП	17.8	12.0	250.4
ШП	0.5	2.2	1698.8
ЕЕП	6.0	7.0	434.8
ЧМР	2.1	8.3	1456.7
РАСТ	6.3	2.1	122.8
СПФП	0.4	2.1	2003.0
ПСМ	1.5	1.4	327.6
ДДП	0.3	1.8	1953.5
ОлЦК	6.3	1.4	84.8
ТПП	2.4	5.6	887.6
ММСпл.	1.9	12.2	2355.4
ЕТ	2.7	4.0	550.8

Водещи групи стоки в износа за 1992 г.:

- Водещи селскостопански стоки са: цигари, захар, гроздови вина, картофи, зеленчукови консерви, свинско месо, живи свине, храна за кучета и котки, замразени плодове, пшеница, спиртни напитки, месни консерви и т.н. Сумарният дял на водещите двадесет и

пет стоки е 21.7 %, на стойност 45.1 млн. щ.д.

- Водещи промишлени стоки са: необработен цинк, пневматични гуми, нефтопродукти и горива, медни руди и концентрати, авточасти, електрическа енергия, електроакумулатори, бойни оръжия, медикаменти, кари-повдигачи и т.н. Сумарният дял на водещите

двадесет и пет стоки е 46.3 % и на стойност 96.1 млн. щ.д. (табл. 3).

Един сравнителен преглед на експортната структура към страните от ЦЕФТА за периода до приемането на България за член, т.е. до 01.01.1999 г., показва, че спрямо 1992 г. има следните негативни изменения в нея:

➤ *Силно намалява или напълно изчезва дялът на традиционни експортни стоки на отраслите: ТП – цигари, КП – зеленчукови консерви, МП – нулеви количества, ЖИВ – живи свине, ХКП – превматични гуми, ЕЕП – електроакумулатори и т.н. (табл. 3 и 4).*

➤ *Общо за всички отрасли физическият обем на износа за 1998 г. е паднал на 88 % спрямо 1992 г.*

Водещи групи стоки в износа за 2006 г.:

- Водещи селскостопански стоки са: бисквити и сладкарски изделия, гроздови вина, пшеница, протеинови концентрати, замразени плодове, ечемик, суров тютюн, шоколади, слънчогледово семе, царевица и т.н. Сумарният дял на водещите двадесет и пет стоки е 9.5 %, на стойност 122.2 млн.щ.д.

- Водещи промишлени стоки са: нефтопродукти и горива, нерафинирана мед, горещо плосковалцовано желязо над 600 мм, рафинирана мед и сплави, ел. енергия, карбонати и перкарбонати, електропроводници, части за подежни и земекопни машини, необработен цинк, мъжко долно бельо – трикотажно, медни пръти и профили, и т.н. Сумарният дял на водещите двадесет и пет стоки е 52 %, на стойност 665.9 млн. щ.д. (табл.5).

Таблица 3. Водещи стоки в износа на България към страните от ЦЕФТА през 1992

No	КОД по КН	ОПИСАНИЕ НА СТОКАТА	ИЗНОС	ДЯЛ
		ОБЩО ИЗНОС	207,6	100,0
СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ				
1	2402	ЦИГАРИ И ПУРИ	8,9	4,3
2	1701	ЗАХАР, ЗАХАРОЗА	5,2	2,5
3	2204	ГРОЗДОВИ ВИНА	3,8	1,8
4	0701	КАРТОФИ, ПРЕСНИ И ОХЛАДЕНИ	3,1	1,5
5	2001	ЗЕЛЕНЧУКОВИ КОНСЕРВИ С ОЦЕТ	2,1	1,0
6	0703	ЛУК,ШАЛОТ, ЧЕСЪН, ПРАЗ	2,0	1,0
7	0203	СВИНСКО МЕСО	1,9	0,9
8	0103	ЖИВИ СВИНЕ	1,8	0,9
9	2309	ХРАНА ЗА КУЧЕТА И КОТКИ	1,7	0,8
10	2008	ЗАМРАЗЕНИ ПЛОДОВЕ	1,5	0,7
11	1001	ПШЕНИЦА	1,2	0,6
12	2208	СПИРТНИ НАПИТКИ	1,2	0,6
13	1602	МЕСНИ КОНСЕРВИ	1,2	0,6
14	2205	ВЕРМУТИ	1,1	0,5
15	2203	БИРИ	1,1	0,5
16	0709	ПАТЛАДЖАНИ, ГЪБИ, ПИПЕРКИ, СПАНАК И ДР.	1,1	0,5
17	1101	БРАШНО ОТ ПШЕНИЦА ИЛИ РЪЖ	1,0	0,5
18	0702	ДОМАТИ, ПРЕСНИ И ОХЛАДЕНИ	1,0	0,5
19	0806	ГРОЗДЕ	0,7	0,3
20	0707	КРАСТАВИЦИ, КОРНИШОНИ, ПРЕСНИ, ОХЛАДЕНИ	0,7	0,3
21	1005	ЦАРЕВИЦА	0,7	0,3
22	0809	КАЙСИИ, ЧЕРЕШИ, ПРАСКОВИ ,СЛИВИ	0,6	0,3
23	2401	СУРОВ ТЮТЮН	0,6	0,3
24	0406	СИРЕНА И ИЗВАРА	0,5	0,2
25	2009	ПЛОДОВИ И ЗЕЛЕНЧУКОВИ СОКОВЕ	0,4	0,2
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	45,1	21,7
ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ				
1	7901	НЕОБРАБОТЕН ЦИНК	10,7	5,2
2	4011	ПНЕВМАТИЧНИ ГУМИ	7,9	3,8
3	2710	НЕФТОПРОДУКТИ, ГОРИВА	7,0	3,4
4	2603	МЕДНИ РУДИ И КОНЦЕНТРАТИ	6,2	3,0
5	8708	АВТОЧАСТИ	5,6	2,7
6	2716	ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ	5,6	2,7
7	8507	ЕЛЕКТРОАКУМУЛАТОРИ	5,3	2,6
8	9301	БОЙНИ ОРЪЖИЯ	5,1	2,5
9	3004	МЕДИКАМЕНТИ (НА ДРЕБНО)	3,9	1,9
10	8427	КАРИ-ПОВДИГАЧИ	3,8	1,8
11	2807	СЯРНА КИСЕЛИНА	3,6	1,7
12	7408	МЕДНИ ТЕЛОВЕ	3,2	1,5
13	2511	ЕСТЕСТВЕН БАРИЕВ СУЛФАТ И КАРБОНАТ	3,0	1,4
14	8709	КАРИ	2,9	1,4
15	7605	АЛУМИНИЕВИ ТЕЛОВЕ	2,6	1,3
16	8309	МЕТАЛНИ ОПАКОВЪЧНИ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ	2,6	1,3
17	7801	НЕОБРАБОТЕНО ОЛОВО	2,2	1,1
18	4002	СИНТЕТИЧЕН КАУЧУК	2,1	1,0
19	2912	АЛДЕХИДИ	2,1	1,0
20	5402	СИНТЕТИЧНИ ПРЕЖДИ НА ЕДРО	2,0	1,0
21	8544	ЕЛЕКТРОПРОВОДНИЦИ	2,0	1,0
22	3901	ПЪРВИЧНИ ПОЛИЕТИЛЕНИ	1,8	0,9
23	5112	ВЪЛНЕНИ ТЪКАНИ, КАМГАРНИ	1,7	0,8
24	8457	ОБРАБОТВАЩИ ЦЕНТРОВЕ	1,6	0,8
25	8414	ПОМПИ И КОМПРЕСОРИ ЗА ГАЗОВЕ,ВЕНТИЛАТОРИ	1,6	0,8
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ	96,1	46,3
		ОБЩО ЗА ВОДЕЩИТЕ СЕЛСКОСТОП. И ПРОМИШЛ. СТОКИ	141,2	68,0

Таблица 4. Водещи стоки в износа на България към страните от ЦЕФТА през 1998 г.

№	КОД по КН	ОПИСАНИЕ НА СТОКАТА	ИЗНОС	ДЯЛ
		ОБЩО ИЗНОС	208,3	100,0
СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ				
1	2204	ГРОЗДОВИ ВИНА	7,4	3,6
2	2205	ВЕРМУТИ	2,8	1,3
3	0407	ПТИЧИ ЯЙЦА С ЧЕРУПКА	2,1	1,0
4	0709	ПАТЛАДЖАНИ, ГЪБИ, ПИПЕРКИ, СПАНАК И ДР.	1,7	0,8
5	0707	КРАСТАВИЦИ, КОРНИШОНИ, ПРЕСНИ, ОХЛАДЕНИ	1,6	0,8
6	1006	ОРИЗ	1,4	0,7
7	1206	СЛЪНЧОГЛЕДОВО СЕМЕ	1,3	0,6
8	2402	ЦИГАРИ И ПУРИ	1,2	0,6
9	2401	СУРОВ ТЮТЮН	1,1	0,5
10	1211	ЛЕКАРСТВЕНИ И КОЗМЕТИЧНИ РАСТЕНИЯ	0,9	0,4
11	2303	ОТПАДЪЦИ ОТ ЗАХАРНОТО ПРОИЗВОДСТВО	0,8	0,4
12	1905	БИСКВИТИ И СЛАДКАРСКИ ИЗДЕЛИЯ	0,7	0,3
13	1702	ЛАКТОЗА, МАЛТОЗА, ФРУКТОЗА, ГЛЮКОЗА	0,7	0,3
14	2002	КОНСЕРВИРАНИ ДОМАТИ	0,5	0,2
15	0602	ЖИВИ РАСТЕНИЯ	0,4	0,2
16	2001	ЗЕЛЕНЧУКОВИ КОНСЕРВИ С ОЦЕТ	0,4	0,2
17	0811	ПЛОДОВЕ ВЪВ ВОДА ИЛИ ЗАМРАЗЕНИ	0,4	0,2
18	0710	ЗЕЛЕНЧУЦИ ВЪВ ВОДА ИЛИ ЗАМРАЗЕНИ	0,4	0,2
19	0303	ЗАМРАЗЕНИ РИБИ	0,4	0,2
20	2309	ХРАНА ЗА КУЧЕТА И КОТКИ	0,3	0,1
21	0409	ЕСТЕСТВЕН МЕД	0,3	0,1
22	0813	СУШЕНИ ПЛОДОВЕ	0,3	0,1
23	0207	ПТИЧЕ МЕСО И КАРАНТИИ	0,3	0,1
24	1001	ПШЕНИЦА	0,3	0,1
25	2105	СЛАДОЛЕД	0,3	0,1
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	28,0	13,4
ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ				
1	8901	ТРАНСПОРТНИ КОРАБИ	33,9	16,3
2	2710	НЕФТОПРОДУКТИ, ГОРИВА	33,8	16,2
3	7901	НЕОБРАБОТЕН ЦИНК	13,6	6,5
4	8427	КАРИ-ПОВДИГАЧИ	6,6	3,2
5	8431	ЧАСТИ ЗА ПОДЕМНИ И ЗЕМЕКОПНИ МАШИНИ	6,1	2,9
6	2814	АМОНЯК, АМОНЯЧНА ВОДА	3,7	1,8
7	3004	МЕДИКАМЕНТИ (НА ДРЕБНО)	3,4	1,6
8	4703	ЦЕЛУЛОЗА, НАТРОНОВА ИЛИ СУЛФАТНА	3,1	1,5
9	7307	ТРЪБОПРОВОДНИ ФИТИНГИ	2,5	1,2
10	5509	СИНТЕТИЧНИ ЩАПЕЛНИ ПРЕЖДИ НА ЕДРО	2,4	1,2
11	7801	НЕОБРАБОТЕНО ОЛОВО	2,2	1,1
12	2836	КАРБОНАТИ, ПЕРКАРБОНАТИ	2,2	1,1
13	7207	ПОЛУПРОДУКТИ ОТ ЖЕЛЯЗО И СТОМАНА	2,2	1,1
14	2912	АЛДЕХИДИ	2,1	1,0
15	7403	РАФИНИРАНА МЕД И СПЛАВИ	2,1	1,0
16	8708	АВТОЧАСТИ	1,9	0,9
17	4002	СИНТЕТИЧЕН КАУЧУК	1,9	0,9
18	2603	МЕДНИ РУДИ И КОНЦЕНТРАТИ	1,5	0,7
19	2507	КАОЛИН	1,4	0,7
20	6203	МЪЖКИ КОСТЮМИ, САКА, ПАНТАЛОНИ	1,1	0,5
21	8701	ТРАКТОРИ	1,1	0,5
22	8425	КРИКОВЕ, ЛЕБЕДКИ, ПОЛИСПАСТИ	1,0	0,5
23	5515	РАЗНИ СИНТЕТИЧНИ ЩАПЕЛНИ ТЪКАНИ	1,0	0,5
24	5403	ИЗКУСТВЕНИ ПРЕЖДИ НА ЕДРО	1,0	0,5
25	5501	КАБЕЛИ ОТ СИНТЕТИЧНИ НИШКИ	0,9	0,4
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ	132,7	63,7
		ОБЩО ЗА ВОДЕЩИТЕ СЕЛСКОСТОП. И ПРОМИШЛ. СТОКИ	160,7	77,1

Таблица 5. Водещи стоки в износа на България към страните от ЦЕФТА през 2006 г.

№	КОД по КН	ОПИСАНИЕ НА СТОКАТА	ИЗНОС	ДЯЛ
		ОБЩО ИЗНОС	1281,5	100,0
СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ				
1	1905	БИСКВИТИ И СЛАДКАРСКИ ИЗДЕЛИЯ	35,5	2,8
2	2204	ГРОЗДОВИ ВИНА	22,6	1,8
3	1001	ПШЕНИЦА	12,1	0,9
4	2106	ПРОТЕИНОВИ КОНЦЕНТРАТИ И ДР.	7,9	0,6
5	2008	ЗАМРАЗЕНИ ПЛОДОВЕ	6,1	0,5
6	1003	ЕЧЕМИК	5,1	0,4
7	2401	СУРОВ ТЮТЮН	4,5	0,4
8	1806	ШОКОЛАДИ	2,9	0,2
9	1206	СЛЪНЧОГЛЕДОВО СЕМЕ	2,8	0,2
10	1005	ЦАРЕВИЦА	2,3	0,2
11	1702	ЛАКТОЗА, МАЛТОЗА, ФРУКТОЗА, ГЛЮКОЗА	2,3	0,2
12	2208	СПИРТНИ НАПИТКИ	2,1	0,2
13	2202	БЕЗАЛКОХОЛНИ НАПИТКИ	1,9	0,1
14	0811	ПЛОДОВЕ ВЪВ ВОДА ИЛИ ЗАМРАЗЕНИ	1,7	0,1
15	2309	ХРАНА ЗА КУЧЕТА И КОТКИ	1,7	0,1
16	0901	КАФЕ	1,4	0,1
17	0707	КРАСТАВИЦИ, КОРНИШОНИ, ПРЕСНИ, ОХЛАДЕНИ	1,3	0,1
18	2001	ЗЕЛЕНЧУКОВИ КОНСЕРВИ С ОЦЕТ	1,1	0,1
19	1805	КАКАО НА ПРАХ	1,1	0,1
20	1211	ЛЕКАРСТВЕНИ И КОЗМЕТИЧНИ РАСТЕНИЯ	1,1	0,1
21	0409	ЕСТЕСТВЕН МЕД	1,0	0,1
22	0406	СИРЕНА И ИЗВАРА	1,0	0,1
23	2205	ВЕРМУТИ	0,9	0,1
24	2101	ЕКСТРАКТИ ОТ КАФЕ, ЧАЙ И ДР.	0,9	0,1
25	1704	ЗАХАРНИ ИЗДЕЛИЯ БЕЗ КАКАО	0,9	0,1
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	122,2	9,5
ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ				
1	2710	НЕФТОПРОДУКТИ, ГОРИВА	121,6	9,5
2	7402	НЕРАФИНИРАНА МЕД	74,8	5,8
3	7208	ГОРЕЩО ПЛОСКОВАЛЦОВАНО ЖЕЛЯЗО НАД 600ММ	71,3	5,6
4	7403	РАФИНИРАНА МЕД И СПЛАВИ	52,3	4,1
5	2716	ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ	51,2	4,0
6	2836	КАРБОНАТИ, ПЕРКАРБОНАТИ	35,1	2,7
7	8544	ЕЛЕКТРОПРОВОДНИЦИ	25,6	2,0
8	8606	ТОВАРНИ ВАГОНИ	21,7	1,7
9	8431	ЧАСТИ ЗА ПОДЕМНИ И ЗЕМЕКОПНИ МАШИНИ	20,8	1,6
10	5509	СИНТЕТИЧНИ ЩАПЕЛНИ ПРЕЖДИ НА ЕДРО	18,8	1,5
11	7901	НЕОБРАБОТЕН ЦИНК	17,8	1,4
12	7306	РАЗНИ ТРЪБИ	16,7	1,3
13	6107	МЪЖКО ДОЛНО БЕЛЪО, ТРИКОТАЖНО	14,4	1,1
14	7407	МЕДНИ ПРЪТИ И ПРОФИЛИ	13,6	1,1
15	6403	КОЖЕНИ ОБУВКИ	11,9	0,9
16	6106	ДАМСКИ БЛУЗИ И ДР., ТРИКОТАЖНИ	10,8	0,8
17	3907	ПЪРВИЧНИ ПОЛИАЦЕТАЛИ, ПОЛИЕСТЕРИ И ДР.	10,7	0,8
18	6108	ДАМСКО ДОЛНО БЕЛЪО, ТРИКОТАЖНО	10,4	0,8
19	8507	ЕЛЕКТРОАКУМУЛАТОРИ	10,2	0,8
20	7010	СТЪКЛЕН АМБАЛАЖ	10,1	0,8
21	3923	ПЛАСТМАСОВИ ОПАКОВКИ	9,7	0,8
22	6203	МЪЖКИ КОСТОМИ, САКА, ПАНТАЛОНИ	9,4	0,7
23	7607	АЛУМИНИЕВИ ТЪНКИ ЛИСТОВЕ И ЛЕНТИ	9,1	0,7
24	8516	ЕЛЕКТРОНАГРЕВАТЕЛНО ОБОРУДВАНЕ И ПРИБОРИ	9,1	0,7
25	8427	КАРИ-ПОВДИГАЧИ	8,8	0,7
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ	665,9	52,0
		ОБЩО ЗА ВОДЕЩИТЕ СЕЛСКОСТОП. И ПРОМИШЛ. СТОКИ	788,1	61,5

С отварянето на пазарите на страните от ЦЕФТА, за български стоки се установяват следните тенденции в отрасловата експортна структура:

Положителни са:

➤ Експортната структура от периода 1992 – 1998 г. в основни линии се запазва, като на по-голямата част от стоковите позиции обемът нараства. Водещи в това отношение са отраслите ММСпл, ШП, ЧМР, СПФП, ДДП и ТТП, които към 2006 г.

реализират ръст в пъти.

Негативни са:

➤ Загубените в износа стокови позиции спрямо периода 1986 – 1990 г. не са възстановени до 2006 г. вкл. **Оценката на стойността на загубения пазарен дял в страните от ЦЕФТА за 2006 г., спрямо върховата в експорта 1988 г. е в размер на 593 млн. щ.д., като е отчетена с натрупване средно годишната инфлация за периода.**

➤ Силно намалените дялови позиции в износа на групи стоки със

сравнително висока добавена стойност в края на периода 1992 – 1998 г. не се възстановяват и обема им продължава да пада.

➤ Българската експортна структура към страните на ЦЕФТА след 1990 г. бързо губи специализация и към днешна дата се състои предимно от суровини, материали, енергоносители, полупродукти и малка част от крайни продукти – повечето от тях с ниска добавена стойност. Това съществено допринася за голямото отрицателно търговско салдо с тези страни.

Внос

Водещи отрасли във вноса за 1992 г. с отн. дял по-голям от 5 % са: ХКП с отн. дял 45.7 %, ММП с отн. дял 21.8 %, ЧМР с отн. дял 8.3 %, ЕЕП с отн. дял 6.7 %, ХВП с отн. дял 5.5 %. Сумарно общия дял на водещите отрасли е 88.0 %, а на отраслите с отн. дял над 1% е 91.0 % (табл. 6).

Таблица 6. Водещи отрасли във вноса за 2006 г. и индекси на физическия им обем спрямо 1992 г.

Отрасли	Относителен дял (%)		Индекс (%)
	1992 г.	2006 г.	2006 г.
ХКП	45.7	37.8	461.3
ММП	21.8	16.4	420.5
ЕЕП	6.7	11.6	966.8
ЧМР	8.3	4.6	311.5
ХВП	5.5	5.6	566.8
ЦХП	1.2	3.3	1516.4
ТТП	0.8	1.8	1252.4
СПФП	0.9	1.5	931.0
ААСпл	1.8	1.7	506.6
ДДП	0.3	3.6	6009.0

Водещи стоки във вноса за 1992 г.:

• Водещи селскостопански стоки са: ориз, захар, плодови и зеленчукови сокове, свинско месо, живи домашни птици, пшеница, шоколади,

масло, мляко и сметана и т.н. Сумарният дял на водещите двадесет и пет стоки е 5.8 %, на стойност 13.9 млн. щ.д.

• Водещи промишлени стоки са: нефтопродукти, медикаменти,

авточасти, ел.енергия, дизелови двигатели, леки автомобили, ядрени реактори, първични пропилен, необработен алуминий, електропечи, автобуси и тролейбуси и т.н. Сумарният дял на водещите двадесет и пет стоки е 62.2 %, на стойност 144.6 млн. щ.д. (табл. 7).

Анализът на импортната структура на страните от ЦЕФТА за периода до приемането на България за член, т.е. от 1992 до 01.01.1999 г.,

показва, че са налице следните факти и тенденции:

➤ *Делът на импорта на водещите селскостопански стоки за периода 1992 – 1998 г. е от порядъка на 5 – 6 %. Това допринася за малкия дял във вноса на стоки с ниска добавена стойност.*

➤ *В импортната структура на водещите промишлени стоки делът на групите стоки с висока добавена стойност е съществено по-голям от същия в експортната структура на България (табл. 8).*

Таблица 7. Водещи стоки във вноса на България от страните от ЦЕФТА през 1992 г.

№	КОД по КН	ОПИСАНИЕ НА СТОКАТА	ВНОС	ДЯЛ
		ОБЩО ВНОС	240,0	100,0
СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ				
1	1006	ОРИЗ	6,2	2,6
2	1701	ЗАХАР, ЗАХАРОЗА	1,1	0,5
3	2009	ПЛОДОВИ И ЗЕЛЕНЧУКОВИ СОКОВЕ	0,8	0,3
4	0203	СВИНСКО МЕСО	0,8	0,3
5	0105	ЖИВИ ДОМАШНИ ПТИЦИ	0,6	0,2
6	1001	ПШЕНИЦА	0,5	0,2
7	1806	ШОКОЛАДИ	0,5	0,2
8	0405	МАСЛО	0,4	0,2
9	0402	МЛЯКО И СМЕТАНА, КОНЦЕНТРАЦИЯ, ПОДСЛАДЕНИ	0,4	0,2
10	1703	ЗАХАРНА МЕЛАСА	0,3	0,1
11	0406	СИРЕНА И ИЗВАРА	0,3	0,1
12	2402	ЦИГАРИ И ПУРИ	0,3	0,1
13	0504	ЧЕРВА, ПИКОЧНИ МЕХУРИ И ДР.	0,3	0,1
14	2207	ЕТИЛОВ АЛКОХОЛ	0,3	0,1
15	1901	ХРАНИ ОТ БРАШНО, ГРИС, НИШЕСТЕ И ДР.	0,1	0,0
16	0901	КАФЕ	0,1	0,0
17	0407	ПТИЧИ ЯЙЦА С ЧЕРУПКА	0,1	0,0
18	2203	БИРИ	0,1	0,0
19	2208	СПИРТНИ НАПИТКИ	0,1	0,0
20	1517	МАРГАРИНИ	0,1	0,0
21	1514	РАПИЧНО, РЕПИЧНО, СИНАПЕНО МАСЛО	0,1	0,0
22	1905	БИСКВИТИ И СЛАДКАРСКИ ИЗДЕЛИЯ	0,1	0,0
23	0703	ЛУК, ШАЛОТ, ЧЕСЪН, ПРАЗ	0,1	0,0
24	0601	ЛУКОВИЦИ, ГРУДКИ, КОРЕНИ	0,1	0,0
25	2202	БЕЗАЛКОХОЛНИ НАПИТКИ	0,1	0,0
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	13,9	5,8
ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ				
1	2710	НЕФТОПРОДУКТИ, ГОРИВА	64,4	26,8
2	3004	МЕДИКАМЕНТИ (НА ДРЕВНО)	7,3	3,0
3	8708	АВТОЧАСТИ	6,5	2,7
4	2716	ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ	5,2	2,2
5	8408	ДИЗЕЛОВИ ДВИГАТЕЛИ	5,2	2,2
6	8703	ЛЕКИ АВТОМОБИЛИ	4,3	1,8
7	8401	ЯДРЕНИ РЕАКТОРИ	3,8	1,6
8	7601	НЕОБРАБОТЕН АЛУМИНИЙ	3,7	1,5
9	7213	ВАЛЦДРАТ	3,6	1,5
10	3902	ПЪРВИЧНИ ПОЛИПРОПИЛЕНИ	3,5	1,5
11	7304	СТОМАНЕНИ ТРЪБИ И КУХИ ПРОФИЛИ, БЕЗШЕВНИ	3,3	1,4
12	8528	ТЕЛЕВИЗИОННИ ПРИЕМНИЦИ	3,3	1,4
13	8514	ЕЛЕКТРОПЕЦИ	3,2	1,3
14	3901	ПЪРВИЧНИ ПОЛИЕТИЛЕНИ	3,1	1,3
15	7209	СТУДЕНО ПЛОСКОВАЛЦОВАНО ЖЕЛЯЗО НАД 600ММ	2,5	1,0
16	8428	РАЗНИ ПОДЕМНОТРАНСПОРТНИ МАШИНИ	2,4	1,0
17	8607	ЧАСТИ ЗА ЖП ПОДВИЖЕН СЪСТАВ	2,4	1,0
18	2905	АЦИКЛЕНИ АЛКОХОЛИ И ПРОИЗВОДНИ	2,4	1,0
19	7207	ПОЛУПРОДУКТИ ОТ ЖЕЛЯЗО И СТОМАНА	2,3	1,0
20	8414	ПОМПИ И КОМПРЕСОРИ ЗА ГАЗОВЕ, ВЕНТИЛАТОРИ	2,2	0,9
21	2704	КОКСОВЕ И ПОЛУКОКСОВЕ	2,2	0,9
22	8409	ЧАСТИ ЗА ДВИГАТЕЛИ С ВЪТРЕШНО ГОРЕНЕ	2,1	0,9
23	7403	РАФИНИРАНА МЕД И СПЛАВИ	1,9	0,8
24	2501	СОЛ	1,9	0,8
25	8702	АВТОБУСИ, ТРОЛЕЙБУСИ	1,9	0,8
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ	144,6	60,2
		ОБЩО ЗА ВОДЕЩИТЕ СЕЛСКОСТОП. И ПРОМИШЛ. СТОКИ	158,5	66,0

➤ Към 1998 г. повечето импортни отрасли бележат ръст над 100 % на физическия обем спрямо 1992 г. В това отношение водещи са: ЕЕП – 152 %; ЦХП – 508 %; ТТП – 579 %; СПФП – 152 %; ХВП – 247 % и ЧМР – 166 %. Независимо от спада на вноса в

останалите отрасли, достигането за 1998 г. на 98 % от физическия обем на 1992 г. показва, че още преди 01.01.1999 г. има сериозен експортен натиск на страните от ЦЕФТА към българския пазар (табл. 6 и 8).

Таблица 8. Таблица 8. Водещи стоки във вноса на България от страните от ЦЕФТА през 1998 г.

№	КОД по КН	ОПИСАНИЕ НА СТОКАТА	ВНОС	ДЯЛ
		ОБЩО ВНОС	278,9	100,0
СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ				
1	0202	МЕСО ОТ ЕДЪР РОГАТ ДОБИТЪК, ЗАМРАЗЕНО	5,4	1,9
2	1512	СЛЪНЧОГЛЕДОВО, ПАМУЧНО, ШАФРАНОВО МАСЛО	1,4	0,5
3	2207	ЕТИЛОВ АЛКОХОЛ	1,1	0,4
4	1005	ЦАРЕВИЦА	1,0	0,4
5	0105	ЖИВИ ДОМАШНИ ПТИЦИ	0,9	0,3
6	0406	СИРЕНА И ИЗВАРА	0,9	0,3
7	0402	МЛЯКО И СМЕТАНА, КОНЦЕНТР., ПОДСЛАДЕНИ	0,8	0,3
8	0203	СВИНСКО МЕСО	0,8	0,3
9	2005	ЗЕЛЕНЧУКОВИ КОНСЕРВИ БЕЗ ОЦЕТ	0,7	0,3
10	0701	КАРТОФИ, ПРЕСНИ И ОХЛАДЕНИ	0,7	0,3
11	1806	ШОКОЛАДИ	0,6	0,2
12	1904	ХРАНИ ОТ ЗЪРНЕНИ ИЗДЕЛИЯ	0,6	0,2
13	1206	СЛЪНЧОГЛЕДОВО СЕМЕ	0,6	0,2
14	1704	ЗАХАРНИ ИЗДЕЛИЯ БЕЗ КАКАО	0,5	0,2
15	0404	СУРОВАТКА	0,5	0,2
16	1701	ЗАХАР, ЗАХАРОЗА	0,4	0,1
17	1517	МАРГАРИНИ	0,4	0,1
18	2007	КОНФИТЮРИ, МАРМЕЛАДИ, ЖЕЛЕТА И ДР.	0,3	0,1
19	1602	МЕСНИ КОНСЕРВИ	0,3	0,1
20	1801	КАКАО НА ЗЪРНА, СУРОВО ИЛИ ПЕЧЕНО	0,3	0,1
21	2009	ПЛОДОВИ И ЗЕЛЕНЧУКОВИ СОКОВЕ	0,3	0,1
22	1905	БИСКВИТИ И СЛАДКАРСКИ ИЗДЕЛИЯ	0,3	0,1
23	2004	ЗАМРАЗЕНИ ЗЕЛЕНЧУЦИ	0,3	0,1
24	2106	ПРОТЕИНОВИ КОНЦЕНТРАТИ И ДР.	0,3	0,1
25	1901	ХРАНИ ОТ БРАШНО, ГРИС, НИШЕСТЕ И ДР.	0,2	0,1
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	19,6	7,0
ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ				
1	4011	ПНЕВМАТИЧНИ ГУМИ	15,8	5,7
2	2710	НЕФТОПРОДУКТИ, ГОРИВА	15,0	5,4
3	7204	ЖЕЛЕЗНИ ОТПАДЪЦИ	12,3	4,4
4	3004	МЕДИКАМЕНТИ (НА ДРЕВНО)	7,0	2,5
5	3402	МИЕЩИ И ПЕРИЛНИ ПРЕПАРАТИ	6,3	2,3
6	7302	ДЕТАЙЛИ ЗА ЖП ЛИНИИ	6,1	2,2
7	5309	ЛЕНЕНИ ТЪКАНИ	5,1	1,8
8	2701	КАМЕННИ ВЪГЛИЩА, БРИКЕТИ	4,7	1,7
9	8708	АВТОЧАСТИ	4,6	1,6
10	4810	ГРУНДИРАНА ХАРТИЯ И КАРТОН	4,4	1,6
11	7213	ВАЛЦРАТ	3,6	1,3
12	8607	ЧАСТИ ЗА ЖП ПОДВИЖЕН СЪСТАВ	3,6	1,3
13	4801	ВЕСТНИКАРСКА ХАРТИЯ	3,6	1,3
14	8703	ЛЕКИ АВТОМОБИЛИ	3,5	1,3
15	8704	ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ	3,2	1,1
16	8481	ФИТИНГИ, АРМАТУРА	3,1	1,1
17	8409	ЧАСТИ ЗА ДВИГАТЕЛИ С ВЪТРЕШНО ГОРЕНЕ	3,0	1,1
18	5111	ВЪЛНЕНИ ТЪКАНИ, ЩТРАЙХГАРНИ	2,9	1,0
19	7304	СТОМАНЕНИ ТРЪБИ И КУХИ ПРОФИЛИ, БЕЗШЕВНИ	2,8	1,0
20	2607	ОЛОВНИ РУДИ И КОНЦЕНТРАТИ	2,5	0,9
21	3904	ПЪРВИЧНИ ПОЛИВИНИЛХЛОРИДИ	2,5	0,9
22	5112	ВЪЛНЕНИ ТЪКАНИ, КАМГАРНИ	2,4	0,9
23	2905	АЦИКЛЕНИ АЛКОХОЛИ И ПРОИЗВОДНИ	2,4	0,9
24	7214	ЖЕЛЕЗНИ ПРЪТИ	2,1	0,8
25	3923	ПЛАСТМАСОВИ ОПАКОВКИ	2,0	0,7
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ	124,5	44,6
		ОБЩО ЗА ВОДЕЩИТЕ СЕЛСКОСТОП. И ПРОМИШЛ. СТОКИ	144,1	51,7

Таблица 9. Водещи стоки във вноса на България от страните от ЦЕФТА през 2006 г.

№	КОД по КН	ОПИСАНИЕ НА СТОКАТА	ВНОС	ДЯЛ
		ОБЩО ВНОС	2224,6	100,0
СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ				
1	0104	ЖИВИ ОВЦЕ И КОЗИ	24,0	1,1
2	1905	БИСКВИТИ И СЛАДКАРСКИ ИЗДЕЛИЯ	13,5	0,6
3	2101	ЕКСТРАКТИ ОТ КАФЕ, ЧАЙ И ДР.	11,0	0,5
4	2106	ПРОТЕИНОВИ КОНЦЕНТРАТИ И ДР.	10,6	0,5
5	2202	БЕЗАЛКОХОЛНИ НАПИТКИ	7,7	0,3
6	0402	МЛЯКО И СМЕТАНА, КОНЦЕНТР., ПОДСЛАДЕНИ	7,6	0,3
7	1507	СОЕВО МАСЛО	6,3	0,3
8	2309	ХРАНА ЗА КУЧЕТА И КОТКИ	5,9	0,3
9	0209	СЛАНИНА ,ПТИЧА МАС	5,8	0,3
10	1806	ШОКОЛАДИ	5,5	0,2
11	1005	ЦАРЕВИЦА	4,2	0,2
12	1803	КАКАОВА МАСА	3,1	0,1
13	0406	СИРЕНА И ИЗВАРА	2,9	0,1
14	1701	ЗАХАР, ЗАХАРОЗА	2,7	0,1
15	1904	ХРАНИ ОТ ЗЪРНЕНИ ИЗДЕЛИЯ	2,6	0,1
16	0203	СВИНСКО МЕСО	2,6	0,1
17	2104	ПРЕПАРАТИ ЗА СУПИ И БУЛЬОНИ	2,6	0,1
18	2102	МАЯ, НАБУХВАТЕЛИ	2,4	0,1
19	2005	ЗЕЛЕНЧУКОВИ КОНСЕРВИ БЕЗ ОЦЕТ	2,3	0,1
20	0901	КАФЕ	2,3	0,1
21	2009	ПЛОДОВИ И ЗЕЛЕНЧУКОВИ СОКОВЕ	2,1	0,1
22	0202	МЕСО ОТ ЕДЪР РОГАТ ДОБИТЬЪК, ЗАМРАЗЕНО	2,1	0,1
23	2103	СОСОВЕ, ГОРЧИЦА И ДР.	1,7	0,1
24	0404	СУРОВАТКА	1,6	0,1
25	2008	ЗАМРАЗЕНИ ПЛОДОВЕ	1,6	0,1
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ	134,7	6,1
ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ				
1	2710	НЕФТОПРОДУКТИ, ГОРИВА	301,7	13,6
2	8703	ЛЕКИ АВТОМОБИЛИ	116,3	5,2
3	2711	ГАЗ, ПРИРОДЕН И НЕФТЕН	89,0	4,0
4	3004	МЕДИКАМЕНТИ (НА ДРЕБНО)	78,7	3,5
5	2608	ЦИНКОВИ РУДИ И КОНЦЕНТРАТИ	57,6	2,6
6	8528	ТЕЛЕВИЗИОННИ ПРИЕМНИЦИ	42,9	1,9
7	2603	МЕДНИ РУДИ И КОНЦЕНТРАТИ	42,4	1,9
8	4011	ПНЕВМАТИЧНИ ГУМИ	37,3	1,7
9	8418	ХЛАДИЛНИ МАШИНИ	35,7	1,6
10	3402	МИЕЩИ И ПЕРИЛНИ ПРЕПАРАТИ	35,1	1,6
11	9403	БИТОВИ И КАНЦЕЛАРСКИ МЕБЕЛИ	35,0	1,6
12	8544	ЕЛЕКТРОПРОВОДНИЦИ	32,2	1,4
13	8471	ЕЛЕКТРОННИ ИЗЧИСЛИТЕЛНИ МАШИНИ	28,8	1,3
14	7204	ЖЕЛЕЗНИ ОТПАДЪЦИ	26,5	1,2
15	3904	ПЪРВИЧНИ ПОЛИВИНИЛХЛОРИДИ	26,0	1,2
16	7404	МЕДНИ ОТПАДЪЦИ	24,8	1,1
17	8525	РАДИО- И ТЕЛЕВИЗИОННИ ПРЕДАВАТЕЛИ	23,2	1,0
18	8516	ЕЛЕКТРОНАГРЕВАТЕЛНО ОБОРУДВАНЕ И ПРИБОРИ	20,8	0,9
19	3917	ПЛАСТМАСОВИ ТРЪБИ И МАРКУЧИ	20,2	0,9
20	3901	ПЪРВИЧНИ ПОЛИЕТИЛЕНИ	17,5	0,8
21	5105	ЩРАЙХГАРНА И КАМГАРНА ВЪЛНА И КОСМИ	16,9	0,8
22	3902	ПЪРВИЧНИ ПОЛИПРОПИЛЕНИ	16,4	0,7
23	2607	ОЛОВНИ РУДИ И КОНЦЕНТРАТИ	16,2	0,7
24	7214	ЖЕЛЕЗНИ ПРЪТИ	15,9	0,7
25	4802	ХАРТИИ ЗА ГРАФИЧНИ И ТЕХНИЧ.ЦЕЛИ НА ЕДРО	15,7	0,7
		ОБЩО ЗА 25-ТЕ ВОДЕЩИ ПРОМИШЛЕНИ СТОКИ	1172,8	52,7
		ОБЩО ЗА ВОДЕЩИТЕ СЕЛСКОСТОП. И ПРОМИШЛ. СТОКИ	1307,5	58,8

Водещи стоки във вноса за 2006 г.:

- Водещи селскостопански стоки са: живи овце, сладкарски изделия, екстракти от кафе и чай, протеинови концентрати, безалкохолни напитки, мляко и сметана, соево масло, свинско месо, храна за кучета и котки и т.н. Сумарният дял на водещите двадесет и пет стоки е 6.1 %, на стойност 134.7 млн. щ.д.

- Водещи промишлени стоки са: нефтопродукти, леки автомобили, газ, медикаменти, цинкови руди, телевизионни приемници, медни руди, пневматични гуми, хладилни машини, миещи и перилни препарати, електропроводници, електронноизчислителни машини и т.н. Сумарният дял на водещите двадесет и пет стоки е 52.7 %, на стойност 1172.8 млн. щ.д. (табл. 9).

След приемането на България за член на ЦЕФТА в импорта се наблюдават следните факти и тенденции:

- *Запазване и увеличаване броя на водещите отрасли.*

- *При всички отрасли започва бърз растеж на вноса, достигащ в края на периода 1999 – 2008 г. в пъти спрямо предходния период.*

- *Разширяваща се стокова номенклатура.*

- *Запазване на малък дял на селскостопанските стоки, т.е. на стоките с ниска добавена стойност.*

- *Голямо присъствие на стоки с висока степен на преработка и висока добавена стойност в промишлените стокови позиции.*

Заклучение:

Констатираните силно негативни тенденции в стокообмена на България със страните от ЦЕФТА (бивши членове на СИБ) са следствие от външните и вътрешни политико – икономически условия в периода 1986 - 2008 г. По-важните причини за това състояние на износа и вноса са:

1. В периода 1986-1990 г. специализацията на България по линия членството ѝ в СИБ и политическите договорености са ѝ осигурявали равностойни пазарни дялове. В экспортната структура присъстват значителен брой групи стоки със средна и висока добавена стойност.

2. От 1991 г., с разпадането на СИБ, България започва бързо да губи специализация по отношение на традиционни производства и производства със средна и висока добавена стойност и съответни пазарни дялове.

3. След 1990 г. страните от ЦЕФТА не само запазват специализацията си, а с бърза приватизация, чрез привличане на чуждестранни стратегически инвеститори, постигат развитие и конкурентност. При повечето от тях основния приватизационен процес завършва 1993 г. Поради тези причини те успяват да окажат експортен натиск към България още преди приемането ѝ в ЦЕФТА и към 1999 г. да възстановят напълно пазарния си дял от преди 1991 г. Към днешна дата импортната структура и превъзхождащия над два пъти обем на вноса над износа показват, че страните от ЦЕФТА са със значително по-висок ресурсен и технологичен потенциал и съответстваща конкурентноспособност, определяща много по-добри експортни възможности по отношение стоките многообразие, количеството и качеството.

4. Българската приватизация започва близо седем години след тази на страните от ЦЕФТА и се провежда, без да бъдат привлечени чуждестранни стратегически инвеститори. Тези причини създават условия в периода до 2000 г. да се ликвидират повечето високотехнологични производства и производства с висока добавена стойност. След така извършената приватизация, водещите производства са предимно в преработвателната промишленост и други с ниска добавена

стойност. Тези факти обясняват казаното в точка 2., бавните темпове на възстановяване на пазарния дял в страните от ЦЕФТА до 1999 г. и в пъти по-бавните темпове на износа спрямо вноса в следващите години.

Сключеното споразумение за свободна търговия със страните от ЦЕФТА безспорно има значителен ефект за ръстта на износа, но за съжаление има в пъти по-голям ефект за нарастването на отрицателното търговско салдо. Аналогичен е случаят с членството на България в ЕС¹. Основен принос за отрицателните резултатите от двете споразумения за свободна търговия е пропуснатия исторически шанс на България да извърши навременни структурна реформа и ефективна приватизация. Отварянето на икономиката ѝ, преди тя да бъде подготвена за това, донесе много сериозни икономически негативи. Най-лошото е, че и до ден днешен в икономическите програми на правителствата на България няма ясни и прагматични насоки за бързо или въобще за преодоляване на тези негативи. **Проблемът с изключително големия търговски дефицит със страните от ЦЕФТА, ЕС и други страни не може да бъде решен, без да се направи политически консенсусна национална икономическа програма за създаване на благоприятни (конкурентни) условия за развитие на експортно ориентирани производства, базирани на българските традиции в това отношение и на сериозни чужди инвестиции за създаване на производства с висока добавена стойност, в т.ч. и на високо технологични производства.**

¹ Тасев Ал., Външнотърговският стокообмен на България със страните от ЕС и ЕАСТ, 1988 – 2003 г., сп. Икономически изследвания, кн. 4, С., 2007 г.

Таблица 10. Съкращения на имената на отраслите и други съкращения

РАСТ - Растениевъдство	ХВП - Хранително-вкусова промишленост
ЖИВ - Животновъдство	МП - Месна промишленост
ЕТ - Електроенергия и топлоенергия	КП - Консервна промишленост
КаП - Каменовъглена промишленост	МлП - Млечна промишленост
ЧМР - Черна металургия и рудодобив	ВСП - Вино и спиртни напитки
ММЕП - Машиностроителна,металообработваща и електронна промишленост	ТП - Тютюнева промишленост
ММП - Машиностроителна и металообработваща промишленост	ДрХП - Други хранителни продукти
ЕЕП - Електротехническа и електронна промишленост	НЕКЛ - Некласифицирани
ХКП - Химическа и каучукова промишленост	РВЖ - Риба и др.водни животни
ПСМ - Промишленост за строителни материали	ДНМС - Други неметални материали и суровини, некласифицирани другаде
ДДП - Дърбодобивна и дървообработваща промишленост	БМ - Благородни метали
ЦХП - Целулозно-хартиена промишленост	ААСпл - Алуминий и алуминиеви сплави, полупродукти от тях
СПФП - Стъкларска и порцеланово- фаянсова промишленост	ОлЦК - Олово, цинк, калай и техните сплави, полупродукти от тях
ТПП - Текстилна и трикотажна промишленост	Мед и медни сплави, полупродукти о тях – ММСпл
ШП - Шивашка промишленост	ДЦМСпл - Други цветни метали и техните сплави, полупродукти от тях
ККП - Кожарска, кожухарска и обувна промишленост	КН - Комбинирана номенклатура на митническата тарифа
ПП - Полиграфическа промишленост	Вер. - Верижен
Кор. - Коригиран	Отн. - Относителен

Информационни източници:

1. Интернет сайт на Българската народна банка: <http://www.bnb.bg>
2. Интернет сайт на Националния статистически институт: <http://www.nsi.bg>
3. Статистически годишници на НСИ, 1986 - 2009 г.
4. International Monetary Fund – International Financial Statistics, 1986 – 2008